

Ayaklanma, Uzlaşma, İşbirliği ve Direniş: Suriye'nin Doğusundaki Arap Aşiretleri

Ömer Özkızcılık ve Osama Şeyhali

03.06.2024

Giriş

Suriye'nin doğusundaki Arap aşiretleri ülkenin kaderini belirlemede son derece önemli bir sosyolojik grup olarak önümüze çıkmaktadır. Aşiretlerin 2011 yılından günümüze kadar hayatta kalma mücadeleleri ve bu hedef doğrultusunda belirledikleri strateji, Suriye'deki savaşı şekillendiren en önemli faktörlerden biri olmuştur. Suriye'de etkin tüm aktörler için önem arz eden aşiretler, farklı angajmanlara girerek kendilerini ve aşiret mensuplarını korumaya çalışmaktadır.

Bu rapor, Suriye'nin doğusundaki aşiretleri ele alacaktır. Bölgede bulunan büyük aşiretler tanıtılacaktır ve 2011'den günümüze kadar gelen süreçte aşiretlerin oynadığı rol izah edilecektir. Akabinde YPG terör örgütü gölgesindeki hayatta kalma stratejileri ve YPG/SDG ile aşiretler arasındaki sorunlar ve anlaşmazlıklar analiz edilecektir. Raporun sonucunda ise Suriye'nin doğusundaki büyük aşiretler olan Akaydat, Bekkara, Şammar, Cubur ve Tay aşiretlerinin YPG/SDG'ye karşı benimsedikleri farklı stratejiler anlatılacaktır.

Suriye'deki Arap Aşiretleri

Aşiretçilik, modern Suriye'nin kuruluşundan bu yana Suriye'deki ana siyasî ve toplumsal kimlik biçimlerinden birisi olmuştur. Bu, 20. yüzyılın başlarında Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünden, bağımsız Suriye devletinin kurulmasına kadar olan süreçte Suriye devletinin dönüşümünde aktif bir rol oynamıştır.⁽¹⁾ Aşiretçilik, Suriye'deki yerel, ulusal ve bölgesel dinamikleri şekillendiren ve yeniden dizayn eden çok boyutlu özelliklere ve farklı dinamiklere sahiptir. Bunlar arasında Soğuk Savaş bağlamında Suriye politikaları etrafında şekillenen jeopolitik dinamikler de bulunmaktadır. Örneğin, Suriye'deki aşiret ağlarının tarihsel dönüşümü açısından Fransızlar, 20. yüzyılın ilk yarısında aşiret dinamiklerini Suriye milliyetçilerine karşı kaldıraç olarak kullanmıştır. Suriye hükümeti ise aşiretleri, Suriye vatandaşlarına dönüştürmeye çalışarak devlet gücünü pekiştirmek için aşiret ayrıcalıklarını ve gücünü zayıflatmak amacıyla Suriye Arap milliyetçiliği kavramı çerçevesinde aşiretleri kullanmayı amaçlamıştır.⁽²⁾ Hafız Esed rejimi döneminde (1970-2002) aşiretler, rejimin gücünü korumasına olanak tanıyan kırsal koalisyonun bir parçası olarak öne çıkmaktaydı. Ancak, Beşar Esed yönetimi altında, 2002'deki ciddi kuraklıkla birlikte, hayvan yemi ve diğer

⁽¹⁾ Khoury, Philip Shukry 1982. "The Tribal Shaykh, French Tribal Policy, and the Nationalist Movement in Syria between Two World Wars." Middle Eastern Studies 18(2): 180–193.

⁽²⁾ Chatty, Dawn. 2010. "The Bedouin in Contemporary Syria: The Persistence of Tribal Authority and Control." The Middle East Journal 64 (1): 29–49.

tarım ürünlerindeki sübvansiyonları kaldıran ve neoliberal politikalar gibi reformlar yapılmasıyla birlikte, yerel ve ulusal güç dinamiği ve aşiretler Suriye'deki ayaklanmayı şekillendiren merkezî aktörler haline geldi.⁽³⁾ Bu nedenle, rejimin neoliberal ekonomik ve tarımsal politikalarının 2011'de rejime karşı aşiret isyanını kolaylaştırdığı iddia edilebilir.⁽⁴⁾ Savaşın yoğunlaşması ve bölgeselleşmesinin ardından aşiretler, özellikle ülkenin doğu kesiminde, dış aktörler için merkezî bir siyasî aktör haline geldi. Bu durum, özellikle Körfez ülkeleri gibi, Esed rejiminin gücünü zayıflatmak amacıyla dış aktörler tarafından kullanıldı.⁽⁵⁾ Suriye savaşı sırasında, aşiretlerin rolü birçok nedenle önemli ölçüde değişti.

Aşiretlerin davranışlarının değişmesinin belirleyici ana faktörleri; çatışmanın doğasının değişmesi, içinde bulunan aktörlerin sayısı, kalitesi ve sonuçta çatışmanın düzeyini belirleyen etkenlerdir. Eğer aktör sayısı sınırlıysa, aşiretlerin hareket özgürlüğü ve işbirliği seçenekleri de sınırlıdır. Ancak, eğer aktör sayısı oldukça yüksekse, aşiretlerin hareket özgürlüğü, işbirliği için stratejik seçenekler açısından nispeten daha esnekler. Öte yandan, çatışmanın doğası da aşiretlerin davranışını etkiler ve tercihlerini belirler. Bu bağlamda, eğer savaş birçok farklı taraf arasındaki askerî çatışmalarla yoğun bir şekilde ilerlemişse, aşiretlerin temel motivasyonu da kendini savunma şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Diğer bir deyişle, jeopolitik alanlarını korumak ve güçlü aktörlerle ittifak kurarak ana rakiplerini yenmek amacıyla güçlerini konsolide etmeye çalışırlar.

Doğu Suriye'nin En Önemli Arap Aşiretleri

Akaydat Aşireti

Akaydat aşireti⁽⁶⁾, Doğu Suriye'deki en büyük, en önemli ve en etkili aşiretlerden biri olarak kabul edilir. Bu aşiret özellikle Fırat'ın her iki yakasında Deyrizor'da yaygındır. Akaydat aşireti, El Bucemal, El Busaraya ve El Şeytat gibi ana kollardan oluşmaktadır. El Busaraya kolu Fırat'ın güney batı yakasında, Şamiye bölgesinde bulunmaktadır. Ayrıca El Bekir, El Şuveyt, El Bukhabur, El Karan, El Buhasan, El Burahme, El Damim, El Hassun, El Bumreyh, El Maşahide gibi daha küçük kollar da Akaydat aşiretinin bünyesinde. Akaydat aşiretinin varlığı, Deyrizor'un doğu kırsalında, Fırat'ın her iki yakasında, Irak sınırındaki Elbu Kemal şehrine kadar ve Deir ez-Zor'un kuzey çepelerinden El Busayara'dan El Suvar'a kadar uzanmaktadır.⁽⁷⁾ Akaydat aşiretinin az da olsa varlığının olduğu diğer bölgeler ise Suriye'deki Humus, Halep ve Şam gibi çevredeki kırsal bölgeler, Irak ve diğer Arap ülkeleridir.

⁽³⁾ Lund, Around. 2015. "Syria's Bedouin Tribes: An Interview With Dawn Chatty." Diwan, Middle East Insight From Carnegie. <https://bit.ly/3PMe4N8> (Erişim tarihi: 2 Nisan 2024).

⁽⁴⁾ Ahearn, Ariell, and Troy Sternberg, with Allison Hahn. 2017. Pastoralist Livelihoods in Asian Drylands: Environment, Governance and Risk. Cambridgeshire. The White Horse Press.

⁽⁵⁾ Dukhan, Haiyan. 2019. "Syria: Attempts by Saudi Arabia, Iran and Turkey to Co-opt Arab Tribes Will Deepen the Country's Divisions." The Conversation. <https://bit.ly/3PH18bG> (Erişim tarihi: 2 Nisan 2024).

⁽⁶⁾ Osama Şeyhali, "مجلة رؤية العدد", العشائر العربية في شرق سوريا ديناميات النفوذ والسيطرة, Güz / Yıl 12 Sayı 4, <https://bit.ly/3PHGgB1> (Erişim tarihi: 2 Nisan 2024).

⁽⁷⁾ The tribal situation in Deir Ezzor, its reality and future, Deir Ezzor 24, 2020, p 10

Bekkara Aşireti

Bekkara aşireti⁽⁸⁾, Deyrizor'daki ikinci en büyük aşiret olarak kabul edilir ve Suriye'nin en büyük aşiretlerinden birisidir. El Abed, El Ubeyd, Elbu Sultan, El Ubeydat, El Meşur, Elbu Musab, Elbu Mayış, El Hamad Ubeyd, Elbu Arab, Elbu Burdan gibi birçok kolu bulunmaktadır. Bekkara aşireti, Deyrizor'un batısında, özellikle Kasma bölgesinde ve Deyrizor şehrinde yaygındır. Aşiret, Haseke şehrinde ve Cebel Abdulaziz (Abdulaziz dağı) bölgesinde de varlığını sürdürmektedir. Ayrıca diğer Suriye vilayetlerinde ve Arap ülkelerinde ise Ürdün ve Irak'ta yaygındır.⁽⁹⁾

Şammar Aşireti

Şammar aşireti⁽¹⁰⁾, özellikle Irak sınırına sıfır noktasında olan Suriye bölgelerinde yaygındır. Yarubiye şehri ve çevresinde, aynı zamanda Cezaa bölgesinde de bulunmaktadır. Aşiret lideri Hamidi Daham El Carba'nın sarayı, kuzeydoğu Suriye'de, Rumeylan petrol şehrine yakın Tel Alou köyünde bulunmaktadır. Şammar aşireti, tarihin farklı dönemlerinde politik roller üstlenen, Suriye ve Irak'taki Kürtlerle güçlü ilişkiler sürdüren ve tarihi ittifaklar kuran önemli ve etkili bir aşirettir. Ayrıca Şammar aşireti, göçebe yaşamdan yerleşik yaşama ve tarıma geçen son aşiretlerden biridir. Ancak hala bedevi adetlerine bağlıdır ve Arap Körfezi ülkelerinde de kabile kolları bulunmaktadır.⁽¹¹⁾ Göçebe yaşamdan yerleşik hayata geçmelerinin diğer aşiretlere nazaran daha geç olması ve bedevi adetlere halen bağlı olmalarından ötürü, diğer Arap aşiretlerinden farklıdır. Tarihsel süreçte de Şammar aşireti ile Kürtler arasında güçlü ve derin ilişkiler oluşmuştur.

Cubur Aşireti

Cubur aşireti⁽¹²⁾, Haseke vilayetinin Tel Barak bölgesinde ve Haseke şehrinin birkaç mahallesinde yaygındır. Cubur aşiretinin etkisi güneye doğru artmaktadır. Şedadi şehri, Cubur aşiretinin en önemli yerleşim alanı ve etkisinin en kuvvetli olduğu bölgedir. Cubur aşireti, El Melhem kolu tarafından yönetilmektedir. Aşiretin liderini belirleyen El Maslet ailesi de El Melhem kolundandır. Cubur aşireti, mensupları bakımından Haseke vilayetinin en büyük aşiretidir. Cubur aşiretinin içerisinde, Elbu Hattab, Elbu Mihana, El Mahasin, El Subh, El Hazim, El Macadem, El Ali, Al Vavi, El Şuvaih kolları bulunmaktadır. Cubur aşireti Navaf bin Abdulaziz El Meslet tarafından yönetilmektedir.

Tay Aşireti

Tay aşireti⁽¹³⁾, Suriye'nin kuzeydoğusunda Kamışlı şehri ve çevresinde yaşayan büyük Arap aşiretlerinden birisidir. Aşiretin merkezi Kamışlı bölgesindeki Carmuz köyünde bulunmaktadır

⁽⁸⁾Osama Şeyhali, "مجلة رؤية العدد", العشائر العربية في شرق سوريا ديناميات النفوذ والسيطرة, Güz / Yıl 12 Sayı 4, <https://bit.ly/3PHGgB1> (Erişim tarihi: 2 Nisan 2024).

⁽⁹⁾ The tribal situation in Deir Ezzor, its reality and future, Deir Ezzor 24, 2020, p 10

⁽¹⁰⁾Osama Şeyhali, "مجلة رؤية العدد", العشائر العربية في شرق سوريا ديناميات النفوذ والسيطرة, Güz / Yıl 12 Sayı 4, <https://bit.ly/3PHGgB1> (Erişim tarihi: 2 Nisan 2024).

⁽¹¹⁾ Suriyeli gazeteci ve araştırmacı Samir El Ahmed ile mülakat, 13.09.2023

⁽¹²⁾ Osama Şeyhali, "مجلة رؤية العدد", العشائر العربية في شرق سوريا ديناميات النفوذ والسيطرة, Güz / Yıl 12 Sayı 4, <https://bit.ly/3PHGgB1> (Erişim tarihi: 2 Nisan 2024).

⁽¹³⁾ Osama Şeyhali, "مجلة رؤية العدد", العشائر العربية في شرق سوريا ديناميات النفوذ والسيطرة, Güz / Yıl 12 Sayı 4, <https://bit.ly/3PHGgB1> (Erişim tarihi: 2 Nisan 2024).

ve lideri Muhammad Abdurrezak El Asaf El Tayyi'dir. Tay aşiretinin El Asaf, El Haris, El Cavvale, El Ganame, El Mamre, El Yaşar, Elbu Assi, El Bani Saba, El Reşid, El Harb gibi kolları bulunmaktadır. Tayyi kabilesi diğer aşiretlere nazaran kollar arasında kurulan bir koalisyon veya ittifak olarak tasarlanmıştır. İttifak üyelerinin anlaşmazlıklarını çözmek için aşiret adetlerine dayalı hukukî bir metne benzer belge olan 'Tayyi Dakikaları'na dayanmaktadır.⁽¹⁴⁾ Tay aşiretinin diğer aşiretlerden ayrılan en büyük özelliği, Baas rejimi tarafından 'Araplaşma' politikaları gereğince Türkiye sınırına yakın Suriyeli Kürtlerin yoğunlukta olduğu bölgelere bilinçli bir şekilde yerleştirilmiş ve desteklenmiş olmasıdır.⁽¹⁵⁾

2011 Sonrası Arap Aşiretleri

Arap aşiretleri perspektifinden bakıldığında 2011'de başlayan Suriye devriminin dört farklı döneme bölünmesi mümkündür. Birinci dönem, halk ayaklanmalarının ve gösterilerinin olduğu dönemdir. İkinci dönem, Özgür Suriye Ordusunun kurulması sonrasında var olan savaş dönemidir. Üçüncü dönem ise, terör örgütleri Nusra Cephesi ve DEAŞ'ın hâkimiyeti altında Arap aşiretlerinin hayatta kalmaya çalıştıkları zaman dilimidir. En son dönem ise günümüze kadar devam eden, Arap aşiretlerinin YPG/SDG kontrolü altında oldukları dönemdir.

İlk Dönem

Dukhan'ın, "Suriye Ayaklanmasında Kabileler ve Kabilecilik" adlı kitabında belirttiği üzere ilk aşamada aşiretler, güçlü toplumsal ve politik aktörler olarak sivil halkı Esed rejimine karşı harekete geçirmede önemli bir rol oynamıştır.⁽¹⁶⁾ Ancak, Suriye genelindeki tüm aşiretlerin rejime karşı aynı tepkiyi gösterdiğini iddia etmek mümkün değildir. Esed rejimi ve çeşitli aşiretler arasındaki çatışma dinamikleri farklıydı. Şehirlerde ve kırsal alanlarda bulunan aşiretler kitle hareketlerine aktif olarak katılırken, görece huzurlu alanlarda bulunan aşiretler rejimle yan yana kalmayı tercih etti. Devrimin başlangıç aşamasında aşiretlerin rejime karşı tepkisinin arkasında iki tür motivasyon bulunmaktaydı.

İlk tepki, bir refleks olarak rejimin göstericilere karşı şiddetli tepkisinin sonucu şekillendi. Nitekim bazı göstericilerin belirgin bir aşiret bağlılığı vardı.⁽¹⁷⁾ 2011'de, Dera'nın güneyinde rejimin devrilmesini talep eden, duvarlara slogan yazan 15 genç çocuğun gözaltına alınması ve işkence görmesiyle Suriye genelinde kitle gösterileri patlak verdi. Gözaltına alınan ve işkence gören bu çocuklar, Dera'nın neredeyse tüm önde gelen aşiretlerinin mensuplarıydı. Rejimin bu aşiretlere yönelik tepkisi, rejim karşıtı kitle hareketinin yayılmasında kritik bir öneme sahipti. Özellikle Dera'daki aşiretler, gösterilerin başlangıç yerlerini aşarak yayılmasında itici güç haline geldi.

⁽¹⁴⁾ Suriyeli gazeteci ve araştırmacı Samir El Ahmed ile mülakat, 13.09.2023

⁽¹⁵⁾ Syria In Transition, "Rise and decline of Tayy – One tribe's fortunes reveals much about northeast Syria", 10 Mart 2023, <https://bit.ly/3Q8WLq7> (Erişim tarihi: 2 Nisan 2024).

⁽¹⁶⁾ Dukhan, Haian. 2014: "Tribes and Tribalism in the Syrian Uprising." Syria Studies 6 (2): 1-28.

⁽¹⁷⁾ Forestier, Marie. 2017. "'You Want Freedom? This Is Your Freedom': Rape as a Tactic of the Assad Regime." LSE Women, Peace and Security blog. <https://bit.ly/3J3Dpyq> (Erişim tarihi: 2 Nisan 2024).

İkinci motivasyon türü, rejimin protestoculara karşı gösterdiği şiddet karşısında intikam kültürünün oynadığı önemli bir rolden kaynaklanmıştır.⁽¹⁸⁾ Bu intikam kültürü, Suriye toplumunda derin tarihi köklere sahiptir ve genellikle farklı aşiretler arasında rol oynamaktadır.⁽¹⁹⁾ Bir aşiretin rejim tarafından şiddete maruz kalmasının ardından, intikam politikası doğrudan rejime karşı döndü. Rejimden, bu olaylarda sorumlu olanların cezalandırılmasını talep eden aşiret üyeleri, rejimin Dera'da gerilimi azaltmak için maaşlarına aylık 1.500 Suriye lirası (32,60 dolar) zam yapma teklifine karşılık, "Ekmeğinizi istemiyoruz! Biz onur istiyoruz!" şeklinde yanıt verdi.⁽²⁰⁾

Savaş

2011 baharında Esed rejimine karşı kitlesel protestolar yayıldığında, Deyrizor vilayetinin kasaba ve köyleri ile doğu ve kuzey bölgeleri, devrime katılan ilk alanlar arasında yer aldı. Özellikle Deyrizor, rejime karşı yapılan en büyük barışçıl gösterilerin gerçekleştiği Suriye şehirlerinden biriydi. Ancak, bu protestolara karşı rejim güçlerinin gösterdiği orantısız şiddet, birçok aşiret üyesinin, sivilleri korumak, Suriye köylerini ve kasabalarını rejim kontrolünden kurtarmak için Özgür Suriye Ordusu gruplarına katılmasına neden oldu.

Bu dönem, bölgedeki aşiret yapısının parçalanmasının başlangıcı olarak kabul edilir. Çünkü aşiret liderlerinin ayrıcalıklarından vazgeçip isyana katılmaları kolay olmadı. Bu yüzden tek bir aşiret, bazen birden fazla partiye bölündü. Bu durumu, Şammar aşireti lideri olan Şeyh Hamidi Daham El Carba şöyle tanımlar: "Çatışan güçler, Arapları isteksizce böldü. Her çatışan güç, onları askerî üniformalarıyla donattı ve komutaları altında savaşılmaya ve planlarını uygulamaya ikna etmeye çalıştı."⁽²¹⁾ Ancak, Deyrizor'daki protestoların genişlemesi ve ülkenin büyük bir bölümünün rejim kontrolünden kurtarılması, bu aşiret liderlerinin birçoğunun Esed rejimi yönetimine karşı isyana katılmasına veya tarafsız kalarak kamudan uzaklaşmasına neden oldu.

Daha sonra aşiretler, silahlı eylemlerde daha fazla yer almaya başladı. Çünkü birçok askerî grup, açıkça aşiretimsi bir karakter kazandı. Ahrar El Bekkara ve Şehitler Tugayı gibi aşiret üyelerinden oluşan silahlı gruplar oluşturuldu. Bu grup üyeleri genellikle Bekkara aşiretine aittir. Bekkara aşiretinin bazı kolları farklı gruplar da kurdu. Şeytat kolu Ümmet Ordusunu, El Bekir kolu El Kadisiye ve El Ahvaz Tugaylarını kurdu. El Karan kolu ise El Kaaka Tugayını oluşturdu.⁽²²⁾ Suriye'nin doğu bölgesindeki askerî grupların aşiretimsi bir hüviyete bürünmesinin birkaç nedeni vardır. En önemli nedenler; süregelen savaş ve rejim güçlerinin kontrolündeki büyük alanların kurtarılmasının ardından yayılan kaos ortamı, askerî grupların

⁽¹⁸⁾ Schoel, Thorsten. 2011. "The Hsana's Revenge: Syrian Tribes and Politics in their Shaykh's Story." *Nomadic Peoples* 15 (1): 96-113.

⁽¹⁹⁾ Dukhan, Haian. 2014. "Tribes and Tribalism in the Syrian Uprising." *Syria Studies* 6 (2): 1-28.

⁽²⁰⁾ Macleod, Hugh, and a reporter in Syria. 2011. "Inside Deraa. The Story of This Ancient Town Is the Story of the Syrian Uprising: State Brutality, Funerals and Growing Fury." *Al Jazeera*. <https://bit.ly/3J3Dn9M> (Erişim tarihi: 2 Nisan 2024).

⁽²¹⁾ Kamal Sheikho, "The Arabs of Al-Hasakah...the war separated them and divided their regions", *Al Jazeera*, 27 Mayıs 2015, <https://2u.pw/M6Le2Jo> (Erişim tarihi: 2 Nisan 2024).

⁽²²⁾ Manaf Al-Hamad, "The Tribe and Politics in Syria: Structural Transformations and Role Diversity - The Tribes of Deir Ezzor after the Syrian Revolution," *Harmon Center for Contemporary Studies*, 2021, pp 27-28.

petrol sahalarını kontrol altına alması ve aşiretlerin petrol satışından elde ettikleri gelirden paylarına düşen kısmı güvence altına almak istemeleridir. Petrol, ilkel bir şekilde çıkarılıp rafine edilerek yerel ve bazen bölgesel pazarlarda satılmaktadır. Aşiretler, petrol kuyularını bağlı oldukları silahlı gruplar aracılığıyla kontrol etmeye başladı ve gelirler, aşiretlerin gücüne ve etkisine bağlı olarak belirli mekanizmalara göre üyelerine dağıtıldı.

Nusra Cephesi ve DAESH Hâkimiyeti Altında Arap Aşiretlerin Hayatta Kalma Mücadelesi
Nusra Cephesi'nin Deyrizor'da ortaya çıkışı bir sürpriz olmadı. Zira Amerika'nın 2003'te Irak'ı işgal etmesinin ardından Selefi Cihatçı unsurlara katılım arttı. Bölgede Selefi Cihatçı unsurların zaten bir temeli vardı. Birçok aşiret üyesi; dini, ulusal veya aşiret bağları gibi nedenlerle Irak direniş gruplarına katılmıştı. Amerika'nın Irak'ı işgal etmesinden sonra Deyrizor, Esed rejiminin desteğiyle Irak'a geçen cihatçı savaşçılar için bir geçiş noktası haline geldi. Bazı köylerde Iraklı aşiret liderleri ve savaşçıları için misafirhaneler kuruldu.⁽²³⁾

Nusra Cephesi, Deyrizor'daki projesinin başlangıç noktası olarak Şuheyl şehrini seçti. Nusra Cephesi'nin Deyrizor'daki kontrolünün yayılması ve genişlemesi birkaç nedenle açıklanabilir. Nusra Cephesi, aşiretlere karşı esnek bir politika izledi. Bu, genellikle ekonomik ayrıcalıkların verilmesine dayanıyordu ve savaşçıların çoğu bölgedeki aynı aşiretlerin mensuplarıydı. Nusra Cephesi'nin faaliyetleri özellikle Şuheyl şehrinde başladı. Bu şehirde uzun süredir Selefi Cihadi fikirlerin yayıldığı bilinmekteydi. Ancak, Nusra Cephesi ile DAESH arasındaki anlaşmazlık silahlı bir çatışmaya dönüştüğünde, DAESH bölgedeki etkisini genişletmek için Nusra Cephesi'nin hatalarından ve bazı aşiretlerin, aşiret içi rekabetleri nedeniyle yaşadıkları hoşnutsuzluklardan yararlandı. Örneğin, Ziban köyünün sakinlerinden birçok kişi, Nusra Cephesi'nin köylülere El Ömer Petrol Tesisindeki üretimlere katılma izni vermemesinden dolayı DAESH'e katıldı.⁽²⁴⁾

Aşiretlerle DAESH arasındaki ilişkiyi anlamak için üç ana faktör göz önünde bulundurulmalıdır. İlk olarak, DAESH'in büyük bir bölümü Suriye topraklarının kontrolünü ele geçirdikten sonra kendilerine sadık kalmaya karar veren aşiret liderlerinin yüksek pragmatizmi. İkincisi, sadık olan aşiretlere DAESH'in sunduğu ekonomik faydalar, etki ve koruma. Üçüncüsü, DAESH'in rakiplerine karşı aşırı güç kullanmaktan çekinmeyen intikamcı tavrının korkusu. Bunun bir örneği, DAESH'in Ağustos 2014'te Deyrizor'un doğu dış mahallelerindeki Hamam, Gharanic ve Kaşkiye kasabalarında gerçekleşen El Şeytat kıyımıdır. Bin ile bin beş yüz kişi öldürülmüş, binlerce insan yerinden edilmiş ve yüzlerce ev yakılmış veya yıkılmıştır.⁽²⁵⁾

Kısacası DAESH, doğu Suriye'deki aşiretlerle ilişkilerinde havuç ve sopa politikası izledi. Bir yandan DAESH, kendisine bağlı olan aşiretlere esneklik gösterdi ve ekonomik ayrıcalıklar verdi.

⁽²³⁾ Mahmoud Al-Hussein, The Jazeera and Euphrates Tribes in Syria: Fragile Alliances from the Baath to the Revolution, Arab Center for Research and Policy Studies, 2022, p. 4

⁽²⁴⁾ Manaf Al-Hamad, "The Tribe and Politics in Syria: Structural Transformations and Role Diversity - The Tribes of Deir Ezzor after the Syrian Revolution," Harmon Center for Contemporary Studies, 2021, p.32

⁽²⁵⁾ Omar Abu Layla, "Daesh's Forgotten Massacre in Deir al-Zour", Washington Institute, 24 Kasım 2022, <https://2u.pw/5oqnoGR> (Erişim tarihi: 2 Nisan 2024).

Aşiret Mahkemeleri'ni kurdu. Diğer yandan da El Şeytat gibi isyan eden aşiretleri korkunç bir kıyımdan geçirmekten çekinmedi.

YPG/SDG İdaresi Altında Arap Aşiretleri

SDG'nin kuruluşundan itibaren 2015'te ABD önderliğindeki bir koalisyonun desteğiyle ilan edilen ve YPG/SDG'nin omurgası olduğu çeşitli etnik ve dini bileşenlerden oluşan silahlı grupların bir ittifakı iddiasında olan SDG, DAEŞ'e karşı savaşta Uluslararası Koalisyonun desteğiyle Arap aşiret liderlerinin desteğini kazanmayı amaçlamıştır.⁽²⁶⁾ Bunu yapmasındaki temel amaçlar üç ana hedef olarak belirlenebilir:

- DAEŞ'e karşı savaşta deneyimli aşiret üyelerinden faydalanmak,
- Bölgenin farklı bileşenlerinin temsilini artırarak kuvvetlerinin Kürt milliyetçi karakterini azaltmak ve böylelikle SDG/YPG'nin PKK ile olan ilişkisini gizlemek,
- Türkiye'nin olası operasyonlarına karşı kendini korumak için Arap aşiretlerinin desteğini kazanmak.

Bu hedefleri gerçekleştirmek için SDG, ilk önce tarihsel olarak Irak ve Suriye'deki Kürtlerle müttefik olan Şammar aşiretini ikna etmekle başlamıştır. Aşiretin askerî gruplarını Suriye Demokratik Güçlerine dâhil etmiş ve aşiret lideri Şeyh Hamidi Daham el Carba'yı Cezire vilayetinin ortak valisi olarak atamıştır. Tarihsel süreçteki Şammar aşireti ile Kürtler arasındaki olumlu ilişki, aşiretin YPG ile olan ilişkisine yansımıştır.

Deyrizor'daki DAEŞ hâkimiyetinin ortadan kaldırılmasının öncesinde ve sonrasında, YPG/SDG bölgede aynı politikayı sürdürmüş ve diğer Arap aşiret liderlerini de kendi saflarına katmaya çalışmıştır. Onlarla düzenli toplantılar yapmış ve bölgedeki idari pozisyonlara onlara yakın kişileri atayarak onların desteğini kazanmıştır. Ayrıca, YPG/SDG bölgedeki halka hizmet ve iş imkânı sağlayan sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarını da genişletmiştir.

Her ne kadar YPG/SDG görünürde Arap aşiretlerini kazanmaya ve bünyesine katmaya çalışmış olsa da sahadaki gerçek durum daha farklıdır. Örgütün göstermelik olarak vitrine eklemlediği aşiret temsilcilerinin etki alanı son derece sınırlı kalmış ve bölgedeki tüm idari, askerî ve siyasi kararları gölge Kandil kadroları almıştır. Bu ve aşağıda daha detaylı olarak ele alınacak sebeplerden ötürü Arap aşiretleri, Ağustos – Eylül 2023'te YPG/SDG'ye karşı ayaklanmış, başarısız olmalarına rağmen direnişlerini sürdürmeye devam etmiştir.

YPG/SDG'ye Karşı Arap Aşiretleri Ayaklanması

28 Ağustos 2023'te, Deyrizor Askerî Meclis Başkanı Ahmed Hbeyil (Ebu Havle) YPG tarafından gözaltına alınmıştır. Bu olay, YPG ve Deyrizor Askerî Meclis arasındaki gerilimin doruğa çıkmasıyla başlamıştır. Toplantı adı altında Ahmed Hbeyil'in kolayca yakalandığı

⁽²⁶⁾"Syrian Democratic Forces and Asayish", European Union Agency For Asylum, September 2020, <https://2u.pw/gypLV2B> (Erişim tarihi: 2 Nisan 2024).

anlaşılmış, bu da bölge halkı tarafından YPG/SDG'nin daha önce DEAŞ'in de kullandığı bir yöntemi uyguladığı şeklinde yorumlanmıştır.⁽²⁷⁾

Ahmed Hbeyil'in hapsedilmesi, YPG/SDG ile Deyrizor Askerî Meclisinin arasındaki gerilimi arttırmıştır. YPG/SDG ilk başta Ahmed Hbeyil'in yolsuzluk yapması sebebiyle gözaltına alındığını iddia etmiş fakat daha sonra sebep olarak onun, İran ve Esed rejimi ile işbirliği yaptığı açıklanmıştır. YPG/SDG ve Deyrizor Askerî Meclisi arasındaki çatışmada YPG/SDG; İran, Türkiye ve DEAŞ'ı suçlamış ve aynı zamanda Arap aşiretlerinin işbirlikçi olduğunu iddia etmiştir.⁽²⁸⁾

Hbeyil'in gözaltına alınması bölgedeki tansiyonun artmasına neden olmuştur. Hbeyil'e yakın unsurlarla YPG/SDG arasında yaşanan gerilimden sonra, Deyrizor'daki iki büyük aşiret olan Akaydat ve Bekkara, YPG/SDG'ye karşı ayaklanmıştır. Her ne kadar bu iki aşiretle Hbeyil'in ilişkileri olumsuz olsa da YPG/SDG'nin sürece yaklaşımı, Arap aşiret güçlerini hareketlendirmiştir. Bu ayaklanma sonucunda, 3 Eylül'e kadar Deyrizor'un güney kısımları aşiretlerin kontrolüne geçmiş ve 100'den fazla YPG/SDG militanı gözaltına alınmıştır. Aşiretlerin talepleri arasında, YPG'nin bölgeden çıkması ve ABD'nin doğrudan aşiretlerle çalışması yer almaktaydı. Ayrıca, 1 Eylül'de Türkiye'nin koruduğu bölgelerdeki (İdlib, Afrin, Azez vb.) Arap aşiretleri de YPG/SDG'ye karşı harekete geçmiş ve savaş çadırları kurarak saldırılar düzenlemiştir. Ancak, YPG/SDG'nin üstün gece görüş ekipmanları ve ABD desteği nedeniyle aşiretlerin bu kazanımları kısa süreli olmuştur.

2 Eylül'de, YPG/SDG'nin kapsamlı bir karşı saldırı düzenlemiş ve 5 Eylül'e kadar bölgedeki kontrolünü yeniden tesis ettiği görülmüştür. ABD bu süreçte; YPG/SDG, Suriye Demokratik Konseyi ve Arap aşiret temsilcileriyle bir toplantı düzenlemiştir. Ancak toplantıda YPG/SDG'nin işbirlikçi aşiret üyeleriyle görüşülmüştür. Görüşmenin ardından ABD, DEAŞ ile mücadelenin sekteye uğramaması gerektiğini ve tarafların itidale davet edildiğini belirtmiştir.⁽²⁹⁾

YPG/SDG'nin karşı saldırıları ve Deyrizor'un aksine Menbiç bölgesinde onlara hava desteği veren Rusya ve Esed rejimi unsurlarının müdahalesiyle Arap aşiretlerinin kazanımları kısa süreli olmuştur. Deyrizor bölgesinde ise YPG/SDG, gece görüş ekipmanları ve Amerikan'ın lojistik destekleri nedeniyle üstünlük kurmuş, böylelikle Arap aşiretlerinin kazanımları geçici ve sınırlı kalmıştır.

5 Eylül'de YPG/SDG karşı saldırılarının başarılı olmasının ardından, Amerikan askerlerinin arabuluculuğunda YPG/SDG ve Arap aşiretleri arasında El Ömer Petrol Tesisinde görüşmeler

⁽²⁷⁾ Karwan Faidhi Dri, "SDF arrests top commander, causing unrest in eastern Syria", Rudaw, 28 Ağustos 2023, <https://bit.ly/3rm0gQv> (Erişim tarihi: 2 Nisan 2024)

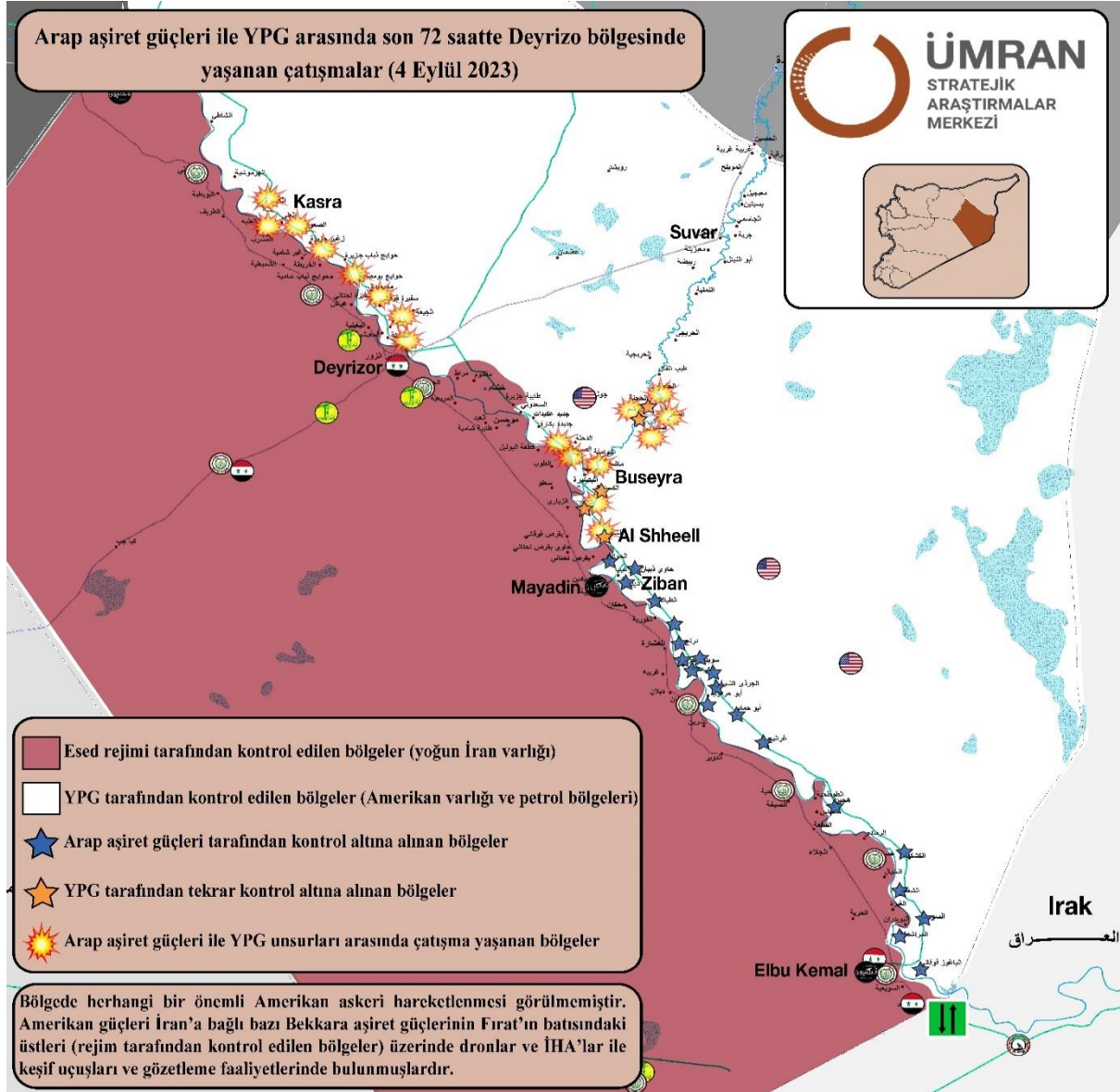
⁽²⁸⁾ Ömer Özkızılcık, "YPG'ye Karşı Arap Aşiret Ayaklanması: Sebepler ve Gelecek Senaryoları", Ümrán Stratejik Araştırmalar Merkezi, 22 Eylül 2023, <https://bit.ly/3xh0oDM> (Erişim tarihi: 2 Nisan 2024)

⁽²⁹⁾ Ömer Özkızılcık, "YPG'ye Karşı Arap Aşiret Ayaklanması: Sebepler ve Gelecek Senaryoları", Ümrán Stratejik Araştırmalar Merkezi, 22 Eylül 2023, <https://bit.ly/3xh0oDM> (Erişim tarihi: 2 Nisan 2024)

yapılmış, neticesinde ayaklanma sona ermiştir. SDG genel komutanı Mazlum Abdi, bölgede yaşanan olaylara dair bir dizi taahhütte bulunmuştur.⁽³⁰⁾

Türkiye ise bölgede yaşanan olaylara dair üç ayrı açıklama yaparak Arap aşiretlerinin bölgenin kadim halkı olduğunu ve onlara karşı yapılan baskı ve saldırıların yakından takip edildiğini vurgulamıştır.⁽³¹⁾

Şekil 1 Arap aşiret güçleri ile YPG arasında son 72 saatte Deyrizor bölgesinde yaşanan çatışmalar (4 Eylül 2023), Navar Şaban

⁽³⁰⁾ Ömer Özkizilcik, "The #YPG arrested Rida Al-Awwad Abu Hassan, one of the notables of the Bakir clan due to his role in the Arab uprising against the YPG. Abu Hassan is from the same tribe of Abu Khawla. Abu Khawla was the head of the Deir Ezzour Military Council and was arrested by the YPG", Twitter, 10 Eylül 2023, <https://bit.ly/46iACv3> (Erişim tarihi: 16 Eylül 2023)

⁽³¹⁾ "No: 212, 1 Eylül 2023, Deyr-Ez Zor Kırsalındaki Gelişmeler Hk.", Dışişleri Bakanlığı, 1 Eylül 2023, <https://bit.ly/3PJAlvO> (Erişim tarihi: 16 Eylül 2023)

Arap aşiretleri ayaklanmasının YPG/SDG tarafından bastırılmasının ardından Arap aşiret güçleri, Deyrizor bölgesinde yeni bir direniş stratejisi benimsedi. Bu bağlamda aşiret güçleri Fırat'ın batısında yeniden organize olup, düzenli olarak Fırat nehrini geçip YPG/SDG'ye karşı saldırılar düzenlemektedir. Arap aşiret güçlerinin farklı aşimetrik yöntemlerle YPG/SDG'ye karşı düzenlediği saldırılarda, bölgede konuşlu birçok unsur etkisiz hale getirilmektedir. YPG/SDG ise bölgedeki otoritesini sağlamlaştırmakta başarısız olmuştur. Bölgede düzenlediği onlarca güvenlik operasyonuna rağmen, Arap aşiret güçlerinin saldırıları dinmemiş ve halen devam etmektedir. Bu bağlamda Ümran tarafından 22 Eylül 2023 tarihinde yayımlanan raporda belirtilen 'istikrarsızlığın artması' senaryosunun vuku bulduğu artık söylenebilir.⁽³²⁾

Ancak tüm bu süreç içerisinde Arap aşiret güçlerinin stratejik anlamda bir değişikliğe gittiği görülmektedir. ABD'den umduğunu alamayan aşiret güçlerinin, Fırat'ın batısında Esed rejimi ve İran ile işbirliği yaptıkları ve rejime yanaştıkları görülmektedir. Bu bağlamda Arap aşiret güçlerinin lideri İbrahim El Hafel'in Şam'da düzenlenen Arap aşiretler toplantısına katılması öne çıkmaktadır.

YPG/SDG ile Arap Aşiretleri Arasındaki Sorunların Sebepleri

Aşiretler ile YPG/SDG arasında çıkan olayların sebepleri farklı olgulara dayanmaktadır. Bunların en önemlileri, YPG/SDG unsurlarının bölgeyi kontrol altına aldıktan sonraki yaşanan dönemde birçok ihlalin meydana gelmesi, keyfi gözaltıların yapılması, yolsuzluğun yaygınlaşması, nepotizmin artması ve yönetimde şeffaflığın olmamasıdır. Ayrıca bölgedeki kabile liderleri de dâhil olmak üzere birçok etkili ve önemli kişilerin de öldürülmesi bölgedeki sorunları daha da derinleştirmiştir. Bunlara ilaveten diğer bazı farklı olgular da aşiretlerle YPG/SDG arasında sorunlara yol açmaktadır. Bunlar:

- **Kalkınmanın Eksikliği:** Deyrizor'un köyleri ve kasabaları yıllar boyunca yaşadığı sürekli çatışmalar nedeniyle ciddi şekilde tahrip olmuştur. Savaşın ve yıkımın sonuçlarını hafifletmek için yeterli kalkınma hamleleri yapılmamıştır. Ayrıca, petrol ve gaz zengini olan bölgenin zenginliğini dağıtmak için adil bir politika izlenmemesi ve bu mekanizmaların uygulanmaması, aşiret nüfusunun gündelik yaşam sorunlarını ikiye katlamış ve YPG/SDG otoritesine karşı tepkilerin artmasına neden olmuştur.
- **Temsil Eksikliği:** YPG/SDG tarafından uygulanan mevcut yerel yönetim modeli, bölge halkını idari ve yönetim kurumlarında yeterince temsil etmemektedir. Bu mesele özellikle aşiret liderleri için yönetimde yeterince söz sahibi olmamaları açısından endişe verici bir konudur. YPG/SDG tarafından kurulan düzende yetenekli ve eğitilmiş bölge insanların yerine YPG/SDG'ye sadık olanların tercih edilmesi de vardır. Kısacası liyakat esaslı değil örgüte karşı sadakat temelli kadroların olması hoşnutsuzluğu arttırmaktadır.
- **Yerel Yönetim Yapılarının Kırılganlığı:** Kandil kadrolarının karar alma süreçlerini kontrol etmesi yerel nüfusun yönetime gerçek katılımına izin vermemektedir. Okul müfredatının dayatılma girişimi, aşiretlerin önerilen müfredatı ideolojik ve aşiret gelenekleriyle uyumsuz

⁽³²⁾ Ömer Özkızılcık, "YPG'ye Karşı Arap Aşiret Ayaklanması: Sebepler ve Gelecek Senaryoları", Ümran Stratejik Araştırmalar Merkezi, 22 Eylül 2023, <https://bit.ly/3xh0oDM> (Erişim tarihi: 2 Nisan 2024)

olarak algılamaları nedeniyle daha önceki dönemlerde aşiretlerin gösterilere başlamasının da nedenlerinden biriydi. YPG/SDG tarafından hazırlanan okul müfredatı, Suriye dâhil dünyanın hiçbir yerinde tanınmamaktadır.

- Etnik ve Demografik Yapı: YPG/SDG tarafından kontrol edilen bölgede yaşayanların çoğunluğu Araptır. YPG/SDG'nin bölgedeki tahakkümü ve kendisine muhalif Araplar ve Kürtler üzerindeki baskısı, Arap aşiretlerinin ayaklanmasına yol açmıştır.
- Yönetim Modeli: YPG/SDG'nin uyguladığı yönetim modeli, bölgedeki Arap aşiretlerinin geleneklerine ve değerlerine aykırıdır. Yönetimde tüm kararlar Kandil kadroları tarafından alınmakta ve petrol gelirleri halka hizmet olarak kullanılmamaktadır. YPG/SDG'nin ideolojik sâiklerle bölge halkına dayatmaya çalıştığı olgular, Arap aşiretleri tarafından reddedilmektedir. Bu nedenlerle, Deyrizor'da YPG/SDG'ye karşı ciddi bir öfke ve nefret oluşmuştur.
- İran ve Esed Rejimin Desteği: Arap aşiret güçlerinin ayaklanması akabinde, Fırat'ın batısındaki İran destekli Şii milisler ve Ulusal Savunma Güçleri de hareketlenmiştir. Bu unsurlar Arap aşiret güçlerini desteklemiştir. Bölgedeki gelişmeler ABD'yi Fırat'ın doğusundan çıkarma hedefi bağlamında bir fırsat olarak değerlendirilmiştir.

Sonuç Yerine: Doğu'daki Arap Aşiretlerinin Tutumu

Mevcut statükoda Arap aşiretlerinin tamamı ya YPG/SDG'nin hâkimiyeti altında yaşamaktadır ya da YPG/SDG'nin varlığı tarafından kuşatılmıştır. Bölgede bulunan Akaydat, Bekkara, Şammar, Cubur ve Tay aşiretlerinin hayatta kalma stratejileri birbirlerinden farklıdır. Her ne kadar aşağıda her aşiret için yazılanlar tüm aşiret üyelerini ve liderlerini temsil etmese de her aşiret için önde gelen siyasî ve askerî tavrı ifade etmektedir.

Akaydat Aşireti: Direniş

Akaydat aşireti Deyrizor bölgesinde YPG/SDG'ye karşı ayaklanmayı başlatmış ve yönetmiştir. ABD'nin, YPG/SDG'nin aleyhinde aşiretlerin yanında pozisyon almasını uman aşiret, başarısız olmuş ve daha sonra ayaklanmadan direnişe dönmüştür. Bu amaçları doğrultusunda Esed rejimi ve İran ile pragmatik bir işbirliği geliştirmiştir. Fırat'ın batısındaki İran ve rejimden aldığı destekle YPG/SDG'ye karşı silahlı direnişi vur-kaç saldırıları ve suikastlarla sürdüren aşiret, Fırat'ın iki yakasındaki varlığından da istifade ederek YPG/SDG'ye karşı gelmeye devam etmektedir.

Bekkara Aşireti: Uzlaş

Bekkara aşireti, Arap aşiret ayaklanmasında Akaydat aşiretine görece daha az yer almıştır ve askerî olarak daha az başarı elde etmiştir. YPG/SDG'nin Arap aşiret ayaklanmasını bastırmasından sonra, Akaydat aşiretinin aksine direnişe geçmemiş ve YPG/SDG ile uzlaş yolunu seçmiştir. Hatta YPG/SDG ile sorun yaşayan Akaydat aşireti arasında arabuluculuk yapmıştır. An itibarıyla Bekkara aşiretinin liderleri YPG/SDG tarafından kurulan organlarda eski düzende görev almaktadır.

Şammar Aşiret: Tarihsel Birliktelik

Şammar aşireti diğer Arap aşiretlerinden farklıdır. Bedevi aşiret olarak görülen Şammar aşireti, YPG/SDG ile ilişkilerinde YPG'ye en yakın olan aşirettir. Arap aşiret ayaklanmaları esnasında tarafsız kalan Şammar aşireti, YPG ile bağlarını sürdürmektedir. Şammar aşireti, YPG ile olan ilişkisini tarihsel olarak Kürtlerle kurduğu birlikteliğin bir gereği olarak görmektedir.

Cubur Aşireti: Bölünmüş İşbirliği

Cubur aşireti YPG/SDG'ye karşı ayaklanmamış ve YPG/SDG ile sahada işbirliği yapmaya devam etmiştir. Cubur aşiretinin lider ailesi olan Maslet ailesi ise ikiye bölünmüştür. Bir kısım Suriye muhalefetiyle beraberdir. Örneğin geçtiğimiz dönem SMDK Başkanı Salim El Maslet, Cubur aşiretinin eski liderinin oğludur. Ancak YPG/SDG'nin ilan ettiği yeni toplumsal sözleşme bağlamında da ABD'de yaşayan Mahmud El Maslet, YPG/SDG'nin kurduğu sözde Kuzey ve Doğu Suriye Demokratik Özerk Yönetimi eş başkanı olarak seçilmiştir.

Tay Aşireti: İran'la İttifak

Kamışlı bölgesinde, demografik yapının karmaşık bir yapıya sahip olduğu ve siyasî dinamiklerin aktif olarak işlediği görülmektedir. Bu bölgede Araplar ve Kürtler bir arada yaşamaktadır. Bölgede bulunan Tay aşireti varlığı Baas Partisi'nin Araplaştırma politikalarıyla bilinçli olarak arttırılmıştır. Günümüzde Esed rejiminin varlığı, Tay aşireti ile sınırlı kalmıştır. YPG/SDG ve Tay aşiretinin oluşturduğu Ulusal Savunma Güçleri arasında çatışmalar yaşanmıştır. Rusya bu çatışmalarda genellikle YPG/SDG'yi desteklemiştir. Tay aşireti ise doğrudan İran'la çalışmaktadır. Tay aşireti, İran'dan finansal ve askerî destek almaktadır.